

343(497.11)

О ПОВРЕДИ ТЕЛА

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД

НА ГЛАВУ XIX. КАЗН. ЗАКОНИКА

НАПИСАО

Dr. M. МИЉКОВИЋ

СУДИЈА

(Прештампао из „Бранича“)

БЕОГРАД

„ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — ШТАМПАРИЈА АЦЕ М. СТАНОЈЕВИЋА

ЧИНА-ЉУБИНА УЛИЦА БРОЈ 8.

1906

Уздромо у поези публѣтар бр. ~~698~~
1 јануара 1942 год.
Београд.

О ПОВРЕДИ ТЕЛА

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД

НА ГЛАВУ XIX. КАЗН. ЗАКОНИКА

НАПИСАО

Dr. M. МИЉКОВИЋ

СУДИЈА

(Прештампао из „Бранича“)

БЕОГРАД

„ДОСИТИЈЕ ОБРАДОВИЋ“ — ШТАМПАРИЈА АЦЕ М. СТАНОЈЕВИЋА
ЧИКА-ЉУБИНА УЛИЦА БРОЈ 8.

1906

Од истога писца изашле су засебно отштампане ове расправе:

1. **Алкохолизам и злочин.** Београд, 1900. Цена 0·60 дин. (Прештампано из Полиц. Гласника).
2. **Бело робље.** Београд, 1901. Цена 1 дин. (Прештампано из Бранича).
3. **О безопасном покушају.** Београд. Цена 0·50 дин. (Прештампано из Бранича).
4. **О урачуљивости без обзира на слободну вољу.** Београд. Цена 1 динар. (Прештампано из Бранича).

О ПОВРЕДИ ТЕЛА

КРИТИЧКИ ПОГЛЕД НА ГЛАВУ XIX КАЗНЕНОГ ЗАКОНИКА.

Поред толиких права и интереса, које крив. законици појединих држава узимају у заштиту, право на живот и интегритет тела заузимају једно од понајважнијих места у крив. законуку. Није дакле никакво чудо, што је и наш законодавац посветио нарочиту главу деликтима, који се тичу повреде тела.

Повреда тела заузима у нашем криминалитету процентуално тако важно место, да је о овоме деликту вредно мало опширније проговорити. Ово у толико више, што ни одредбе нашега казн. законика нису најпотпуније и најодређеније, а ни судска практика, по нашем мишљењу, нема сталног ослонаца за правилну примену одредаба, које се односе на повреду тела у опште.

I

Повреда тела, по својој природи, може бити у главном: *лака* или *тешка*, а може бити нанесена *намерно* или *из нехата*.

Ми ћемо се најпре задржати на лакој и тешкој повреди тела. Наш казн. законик не чини нарочиту поделу повреде тела на лаку и тешку, али се то изводи отуда, што се за тешке повреде тела тражи боловање и неспособност за рад најмање од једног месеца дана. Сем тога законодавац помиње лако повређење у § 174, а тешко у §§ 181 и 182 у којима се позива на §§ 177 и 178, те се отуда види, да је он ипак усвојио поделу телесних повреда на *лаку* и *тешку*.

Али сада настаје питање: да ли је ова подела прецизно и рационално изведена. Ми држимо да није, и то нам и даје повода да се нарочито позабавимо овим питањем.

Према одредби § 173 казн. зак. кад ко кога намерно злостави, или га телесно повреди, без намере да га убије, казни се затвором до две године. Под блажим околностима може се место затвора осудити на новчану казну до сто педесет талира.

Из ове одредбе, како је она редигована, не би се на први мах могло знати, да ли под злоставама или телесним повредама законодавац замишља само лаке повреде тела. Максимум казне је две године затвора, а, као што ћемо доцније видети, за тешку телесну повреду може се досудити и много мања казна.

И ако се из § 177 казн. зак. види, да се за појам тешке телесне повреде тражи, да је повређени бар 1 месец дана боловао и за свој посао неспособан постао, опет зато се не може тврдити, да је одредба § 173 прецизна, а још мање рационална.

У § 173 казн. зак. говори се о злостави, или телесној повреди, без намере за убиство, те када се ова законска одредба упореди са одредбом § 177 истог зак., изилази, да законодавац сваку злоставу без разлике или телесну повреду, од које је повређени боловао мање од месец дана, сматра као лаку повреду, ако није било намере за убиство.

Пре свега, онај уметак „без намере да га убије“ био је по све излишан, када се зна, да је дужност судија, да у свакоме делу, испитају намеру оптуженикову, а сем тога и то, да је и убиство и повреду тела могуће извршити разним оруђем. У место тога законодавац је требао тачно одредити време боловања или неспособност за рад. А да би се разлика и односно начина повреде могла рационалније извести, требало је донети и нарочиту одредбу о томе, да ће се повреда строже казнити, ако је нанета оружјем или у опште каквим опасним оруђем или средством. Ову разлику неминовно је потребно чинити с тога, што само трајање боловања или неспособности за рад нису и не могу бити меродавни за кривицу деликвентову, јер ово трајање зависи у многome од индивидуалних особина повређенога. Куд и камо је важнији моменат зла намера кривчева, а она се огледа у овоме случају у оруђу, којим је повреда нанесена.

Што се тиче времена боловања и трајања неспособности за рад, они се до душе могу узети као мерило за тежину повреде, али то не чине сва законодавства, што је у неколико оправдано.

Ево и разлога за то.

Време боловања и трајања неспособности за рад веома је тешко тачно утврдити и одредити. Ово је познато из судске практике и излишно је нарочито доказивати. Боловање одређује лекар, при првом прегледу, од прилике, а у многим случајевима и нема накнадног прегледа. Услед тога се и време боловања и неспособност за рад морају утврђивати другим доказним средствима. А овакав начин утврђивања боловања и трајања неспособности за рад скоро су увек нетачни. Међутим закон је тачно одредио, да боловање од месец дана и неспособност за рад од тога времена па на више имају се сматрати као тешка телесна повреда.

Према овоме држимо да би било много рационалније, да се све повреде, код којих нема осакаћења, сталне неспособности за рад, унакажености или сталног побољевања услед повреде, — уврсте у ред лаких повреда тела.

Ако би се према разним околностима нашло, да је у случају дужег боловања, а без трајних последица, максимум садање казне за лаку повреду мали, онда би се изменом дотичне одредбе могао овај максимум повисити. У сваком случају трајање боловања и неспособности за рад незгодан су критеријум за тежину телесне повреде.

Немачки кривич. зак. не поставља за мерило тежине повреде време боловања и неспособности за рад.¹ Исто тако и дански крив. законик не чини поделу на лаку и тешку тел. повреду на основу времена боловања и неспособности за рад.²

Од пројеката крив. законика можемо поменути пројекат швајцарског крив. зак., који дели повреде на обичну, тешку и врло тешку повреду тела.³

Од старијих крив. зак. аустријски ставља у ред тешких телесних повреда, поред осталих, и оне, услед којих су боловање и неспособност за рад трајали најмање двадесет дана.⁴

¹ §§ 223 и 224 d. Strafgesetzbuches f. d. deutsche Reich.

² §§ 200 и 204 des Allgem. bürgerl. Strafgesetzb. f. d. Königreich Dänemark. Übersetzt v. Dr. H. Bittl. — Verlag J. Guttentag, Berlin, 1901.

³ Vorentwurf zu sinem Schweiz. Strafgesetzbuch. Art. 62, 63 и 64.

⁴ § 152 d. oesterr. Strafgesetzbuches.

Француски крив. зак. учинио је такође тежину повреде зависном од времена боловања. За тежу повреду тражи боловање или неспособност за рад од преко 20 дана.⁵

Али, као што напред поменуемо, и аустријски и француски крив. зак. старог су порекла, те су с тога и могли за критеријум повреде тела узети време боловања и неспособности за рад.

Од новијих пројеката могли би поменути норвешки пројекат крив. зак., који се такође ставио на ово застарело гледиште.⁶

Но, при свем том, из раније наведених разлога, ми остајемо при своме мишљењу, да тежину повреде не треба стављати у зависност од времена и трајања болести и неспособности за рад.

Поред тога што време болести и неспособности за рад нису најбољи критеријум за оцену величине повреде, наш законодавац је у § 177 казн. зак. својом мало незгодном стилизацијом ове одредбе дао повода разноликом тумачењу њеном. Ово неједнако разумевање састоји се у томе, што судије веома често идентификују боловање са неспособношћу за рад, те налазе да постоји тешка телесна повреда, ако је боловање трајало бар 30 дана. Текст § 177 гласи: „Ако је ко од злонамерног злостављања и повреде тела у болест пао и један месец дана или за свагда за свој посао неспособан постао“ . . . . . Према оваквој редакцији текста изгледа, да законодавац тражи поглавито да је неспособност услед повреде трајала бар месец дана, а боловање да је од споредног значаја. Оваквом тумачењу ове законске одредбе и ми би се увек придружили с тога, што из речи „и један месец дана или за свагда за свој посао неспособан постао“, изгледа, да је законодавац имао поглавито на уму привредну штету, коју повређени трпи, а боловање да му је узредна ствар. Јер, да је законодавац хтео боловање да идентификује са неспособношћу за рад, он је то могао сасвим јасно и одређено учинити, као што је то учинио на пр. аустријски законодавац у § 152 крив. зак., који гласи: „Wer gegen einen Menschen, zuwar nicht in der Absicht ihn zu tödten, aber doch in ande-

⁵ Art. 309. du Code pénal.

⁶ Entwurf eines Allgem. bürg. Strafgesetzbuches für das Königreich Norwegen, Uebersetzt v. Dr. E. Rosenfeld und Andr. Urbye, Verlag J. Guttentag, Berlin, 1898 — В. § 229.

rer feindseliger Absicht auf eine solche Art handelt, dass daraus eine Gesundheitsstörung oder Berufsunfähigkeit von mindestens zwanzigtägiger Dauer, eine Geisteszerrüttung oder eine schwere Verletzung desselben erfolgte, macht sich des Verbrechens der schweren körperlichen Beschädigung schuldig“.

Као што се види по аустр. крив. зак. за појам тешке телесне повреде довољно је, да је нечије здравље повредом нарушено за време од 20 дана, или да је за исто време дотични био за свој посао (позив) неспособан.

Па при свем том у нас има и таквих мишљења, да је за појам тешке телесне повреде довољно и само боловање од 30 дана, без обзира на то, да ли је за то време повређени био способан за рад. На овакво схватање одредбе § 177 казн. зак. поред његове стилизације наводи још и та околност што многи под боловањем подразумевају такво стање, у коме није ни могуће радити и отпраљати свој обични посао. Оваквом разумевању доприносе у многome и сами лекари, који при издавању својих сведожаба обично утврђују само време боловања, констатујући увек тешку телесну повреду, чим боловање траје 30 и више дана.

Али, као што рекосмо, ми држимо да је овакво схватање погрешно. Када законодавац већ није нашао за сходно, да и само боловање од 30 дана, услед повреде изрично огласи за тешку повреду тела, онда се идентификовање боловања са неспособношћу за рад не може допустити са ових разлога. Лекари подразумевају код повреда под боловањем такво стање повређенога, у коме се још налазе трагови од нанесене повреде. Међутим и они сами и лајици знају врло добро, да трагови од повреда често пута могу трајати по 30 и више дана, а неспособност за рад свега 10—15 дана. А исто тако могу спољни знаци повреде ишчезнути и пре 30 дана, па да се доцније појаве такве последице, услед којих се повреда мора уврстити у ред тешких повреда.

Из свега наведенога ми изводимо закључак, да је за појам тешке телесне повреде најбоље узети осакаћење и губитак каквог телестог органа, унакаженост и такву душевну и телесну поремећеност, услед које настаје стална неспособност за рад.

Разуме се, да би у томе случају минимум казне морао бити много већи, но што је то сада случај. А то је и иначе потребно, ако се хоће заиста да прави разлика између лаке

и тешке повреде тела. Према садањем разликовању повреде на лаку и тешку у нашем казн. зак. може се лако десити да тешка повреда тела буде по кад што много блаже кажњена од лаке, што води до апсурдности. А ова апсурдност најбоље би се дала избећи на тај начин, ако би се повреде тела поделиле на три категорије. Но о овоме ће бити доцније нарочитог говора.

II

Међу одредбама, које се односе на повреду тела, у нашем казн. зак. налази се једна, која се управо не да ничим објаснити ни оправдати. Та је одредба § 175, који гласи: „Кад се ко напред решио да кога злоставља или телесно повреди, па то хтејући и учини, да се казни (бојем до педесет удараца), или затвором, а по величини повреде робијом до четири године“.

Појмљиво је са свим да законодавац прописује строжу казну за повреде нанете с предумишљајем, али је одвећ чудновато да законодавац, према величини повреде, прописује и казну робије до четири године. У сваком случају законодавац је овде замишљао лаку повреду, јер за тешку повреду одређује у § 177 до 15 година робије. Откуда је онда законодавац могао доћи на мисао, да за лаку повреду тела, па ма каква она била, прописује чак и казну робије?! Зар није била довољно строга казна затвора до пет година, пошто се према поменутој одредби може осудити на оволику казну? Сама околност, што се неко у напред решио да кога злостави или телесно повреди ни у ком случају не оправдава толику ригорозност, да се лака повреда тела уврсти у ред злочинних дела. Оваква се одредба, у осталом, не налази ни у осталим модерним крив. законцима, те ни с тога гледишта не би наш законодавац могао наћи оправдања за овакву строгост поменуте одредбе.

У страним крив. законцима и пројектима налазе се свакојачко поједине строже одредбе за нарочито квалификоване повреде тела, али су оне и оправдане. Доцније ће бити говора и о таквим повредама, те ће се тада видети зашто се такве повреде строже казне.

У § 223а. немачког крив. зак. одређена је строжа казна за лаке повреде тела у овим случајевима: ако је повреда нанесена каквим оружјем, а нарочито ножем или каквим

другим опасним оруђем, или услед лукавог напада, или напада од више њих заједнички, или на начин, од кога прети опасност животу.

Слична одредба налази се и у чл. 62. швајцарског пројекта крив. зак. која је у толико строжа, што се на овај начин нанесена лака повреда казни по службеној дужности, без обзира на тужбу повређенога.

Мотив за строжу казну у наведеним случајевима био је једино тај, што је услед начина повреде и оруђа, којом је она нанесена увек и већа опасност по тело и живот дотичнога, и ако је повреда остала лаке природе. Па и у овим случајевима, према прописаној казни, повреда је ипак остала као преступ квалификована.

III

Намерно злостављање по крви сродних лица у усходећој линији сматра наш казн. законик као отежавну околност. Према § 176 казн. зак. таква се кривица казни затвором од три месеца најмање, а по величини повреде робијом до пет година.

И ова законска одредба односи се на лаку повреду тела. И ако у начелу немамо ништа противу тога, да се повреда овако блиских сродника казни строже, но повреда осталих лица, ми и овде морамо учинити исту замерку, као и код одредбе § 175. Ни у овом случају нема оправдања, да се лака повреда, ма и под тежим околностима, претвара у тешку и квалификује као злочин.

Законодавства се у погледу строже казне за повреде наспрам сродника у усходећој линији мимоилазе у толико, што нека не праве никакву разлику између повреда над овим сродницима и према осталим лицима, а нека законодавства казне повреде над сродницима строже. Али ипак казна је много мања и умеренија но што је прописује наш казн. зак. и кривица се свуда сматра као преступ, ако је повреда лаке природе. Једино аустр. крив. зак. чини у овом погледу изузетак (§ 153 и 154), али је ова тежа квалификација ограничена на повреду својих родитеља.

Са напред наведених разлога, а нарочито оних, које наведосмо говорећи о одредби § 175 к. зак. држимо, да је казна одређена § 176 такође одвећ строга и неоправдана.

IV

Поред до сада побројаних махна у одредбама нашег казн. зак., које се односе на повреду тела, налази се једна одредба, којој, по нашем мишљењу, није било места у глави, која говори о повреди тела. То је одредба § 178 казн. зак. која прописује казну за злоставу трудне жене, услед које жена роди мртво дете, или недонесено побаци.

И ако ова одредба говори о *повреди и злостави* трудне жене, њоме се уједно обухвата и одредба о једном другом и то претежнијем деликту: побацивању детета.

Не може се претпоставити да неко злостави трудну жену, а да уједно не предвиди, да она услед тога може побаци и да плод у њој угинути може. Било да злостављач иде злоставом на то, да жена услед тога побаци, било да он само предвиђа, да жена може услед злоставе и побаци, — *dolus eventualis* — чим је злостава намерна, он мора одговорати и за побачај детета. Законодавац у овом случају није правио разлику, да ли је мати лако или тешко повређена, већ је казну одредио поглавито с обзиром на побачај детета. То се јасно види отуда, што казна може бити и робија до пет година. Па када ствар овако стоји, онда је било куд и камо боље и природније, да се ова кривица уврстила у кривице из главе XVII. Ово је требало да буде у толико пре, што се слична кривица по тач. 2 § 170. к. зак. казни од пет до дванаест година робије, а међутим по § 178 к. зак. максимум казне и под најтежим околностима је пет година робије.

Према овоме ове две законске одредбе стоје још и у доста великој колизији, а нарочито с тога, што и давање срестава за побацивање повлачи обично за собом боловање и извесно нарушавање здравља. А у случају § 178 претпоставља се побачај услед злоставе, која може бити и тешке природе, те изилази, да закононавац хоће блаже да казни онога, који уједно тешко повреди трудну жену и уништи јој плод, од онога који да какво средство ради побацивања, услед кога плод буде уништен, а жена лако одболује овај побачај.

Оволико смо сматрали за потребно да кажемо о одредби, која ни у немачком, ни у многим другима кривич. законцима није уврштена међу одредбе, које говоре о повреди тела.

V

Не можемо пропустити, а да се на овом месту не задржимо и на одредби § 179 а. казн. зак. Први одељак ове одредбе гласи: „Ко другоме хотично даде отрова, или друго што, што здрављу шкодити може, да се казни робијом до осам година“.

Када се ова одредба добро промотри и њен смисао оцени изилази, да је довољно да извесно лице поднесе коме за јело или пиће што год, у чему има отрова, или чега другог по здравље шкодљивог, па да буде осуђен на казну до осам година робије. Значи, да се и сам покушај, да се коме овим средством шкоди здрављу, казни робијом. Законодавац није ставио као захтев, да је коме на тај начин заиста и нанета каква штета здрављу. Разуме се, да је иста казна одређена и на случај лаке повреде тела, што се одмах види из II одељ. § 179 а.

Ако се упустимо у ближу анализу ове одредбе ми долазимо до уверења, да је законодавац овом одредбом хтео да заштити здравље човечје од повреде једним тако опасним и лукавим средством као што је отров. Али настаје питање: да ли је ова заштита требала наћи места на овоме месту и на овај начин?

Отров је по себи такво средство, којим се неминовно производи смрт у дотичнога ако се само употреби у довољној количини. Ова количина је различна према врсти отрова, те треба бити добро упознат са свима врстама отрова и њиховим дејством ако се хоће отровом да произведе дејство, које се жели. У већини случајева, када лајик употребљује отров и даје га коме, он ће то чинити од ока и у намери, да дотичнога лиши живота. Ретко ће се у опште ко год решити да некоме да отрова једино у цели, да му нашкоди здрављу. Такав би морао у опште бити стручно лице, те употребити такву врсту отрова и у толикој количини, која је потребна, те да се нечијем здрављу нахуди а да ипак остане у животу.

Са овог разлога држимо, да се у случају употребе отрова према некоме увек мора претпоставити намера за убијство, а оптуженик би имао да доказује, да му је намера била, да само нанесе штете здрављу дотичнога. Према овоме, што само до сада наведосмо држимо, да ову одредбу није требало нарочито ни доносити, већ оставити, да се ова кривица

расправља по општим одредбама о убиству, као што је у осталом и казано у III одељ. § 179 а.

Но у I одељ. поменуте одредбе помињу се још и друга средства сем отрова речима: „или друго што, што здрављу шкодити може“. Као што се види, законодавац не помиње ни једно од ових других средстава поименце, те се оставља суду, да у свакоме конкретном случају оцењује та средства и њихово дејство.

Колико је ова могућност штетна и до каквих апсурдности довести може, то ћемо показати једним примером. Узмимо да неко да коме једно од средстава, које није у стању да произведе никакву већу опасност по здравље, већ једино повраћање и пролив, услед чега дотични одболује неколико дана. Такво средство је свакојачко могло *шкодити здрављу* онога, коме је дато, али је питање: да ли овакву кривицу треба одмах уврстити у ред злочиних дела и казнити је робијом?

Ценић у своме коментару⁷ вели, да се под изразом „друго што“ разуме материја, која има исту силу као и отров, те да човека умртвити може. Међу тим види се, да ни сам Ценић није на чисто с тиме, шта је законодавац подразумео под изразом „друго што“. Он држи, да то треба да буде материја, која треба да има исту снагу, као и отров, а не наводи нам ни један пример за то, те да се види, каква би то била материја, која није отров, али има исто дејство и може човека лишити живота.

И сам Ценић даље вели, да је према првом одељку § 179-а злочинство свршено чим је отров дат, без да се тражи да и рђава средства наступити морају. Међу тим ово се односи не само на отров, већ и на „друго што што здрављу шкодити може“, као што се из самога текста напоменуте одредбе види. Према овоме ми остајемо при своме мишљењу, да је одредба § 179-а потпуно излишна па и нерационална, јер по тексту првог одељка поменуте одредбе „друго што, што здрављу шкодити може“ није по себи отров нити убитачно средство, већ само средство, „што здрављу шкодити може“, а за то је казна робије одвећ строга.

Да видимо сада, како стоји са одељком II и III поменуте одредбе. Они гласе:

„Ако је тим тешка повреда тела коме нанесена (§ 177) да се казни робијом до 15 година, а ако је отуда и смрт последовала, робијом до 20 година.“

„Ако је пак кривац хотично на смрт ишао, да се казни по општим правилима о убиству.“

Што се тиче последњет одељка § 179-а он сам по себи каже, да је био излишан, јер се код хотичнога убиства не може правити разлика у употреби средстава.

А други одељак није такође требао да уђе као нарочита одредба о повреди са ових разлога.

Ако је отровом произведена код кога тешка повреда, онда је то већ доста јак доказ, да је дотични имао намеру да умори онога коме је дао отров, те би му требало судити по одредбама о убиству. Ако би оптужени успео да докаже, да није имао намере за убиство, онда за тешку повреду постоји по себи одредба § 177 каз. зак. по којој се може осудити на робију до 15 година. А ако би услед отрова или другог датог средства смрт следовала, онда је најприродније било, да се и тај случај расправља по општим одредбама о убиству.

У сваком, дакле, случају одредба § 179 а) не само што је била излишна, већ је она по тексту првог одељка, а нарочито због израза „или друго што, што здрављу шкодити може“, у стању да произведе велику забуну у конкретном случају.

VI

Казали смо напред, да се повреде у главном деле на лаке и тешке, и на хотичне и нехотичне. Према томе и ради самог систематског реда требало је најпре исцрписти све одредбе, које се односе на лаку и тешку повреду тела, па онда прећи на повреду из нехата. Наш законодавац није тако урадио, већ је у § 180 донео одредбу о повреди из нехата, а у §§ 182 и 182 а) говори опет о повредама, које по својој природи могу бити лаке или тешке.

Као многе раније, тако ни одредба § 182 казн. зак. није најбоље испала за руком.

Да наведемо текст ове одредбе:

„Кад је у каквој између више лица поставшој свађи, или при каквој противу једног или више лица предузетом злостављању какав човек тешко телесно повређен, то ће се

⁷ Ценић, Објашњ. казн. зак. Стр. 572.

сваки од њих, који му је какву повреду нанео, казнити по предидућим §§ о повреди тела“.

„Но ако је тешко телесно повређење или злостављање од више њих произведено, или ако је само једна већа повреда нанесена, а не би се могло изнаћи од кога је, то ће се сви, који су руку на повређенога дигли, казнити затвором до две године“.

Ова одредба овако, како је написана, није требала никако наћи места у казн. законнику.

Први одељак претпоставља тешку телесну повреду, произведену злоставом од стране више њих. И ако ова одредба није најбоље стилизована, из њенога смисла изилази, да је законодавац претпоставио (у I одељ. одредбе), да ће се моћи утврдити, какву је повреду који од учесника у свађи и тучи нанео повређеноме, те с тога се одређује, да се сваки казни по претходним одредбама о повреди, а то значи: сваки се има осудити на казну према повреди, коју је он повређеноме нанео.

Законодавац је при доношењу овакве одредбе сасвим изгубио из вида, да овде главни моменат сачињава баш та околност, што је више њих, својим нападом на повређенога, и створило лакшу могућност, да он буде тешко повређен; јер да је дотични био само од једног лица нападнут, он би се можда и одбранио, или у опште не би био тешко повређен. А сем тога ова се одредба коси и са општим одредбама о саучешћу.

Други одељак § 182 такође је необјашњив, јер никаква оправдања не може бити за окривљене у томе, што се не зна, ко је од њих нанео тешку повреду, те да се за то сви осуђују максимално до оне мере казне, која је за *лаку повреду* тела прописана. И ова се одредба противи општим одредбама о саучешћу, а апсурдна је и по томе, што у место да казни строже, када више њих једнога повреде, она напротив прописује много блажу казну. И најзад изгубљено је из вида и то, да тешка повреда може бити произведена и на тај начин, што све повреде укупно, и ако би нека од њих била и лаке природе, производе по последицама тешку повреду тела.

Ценић у своме коментару није нарочито говорио о овој одредби, већ се позвао на објашњење, које је дао код § 162.⁸

⁸ Ценић, објашњ. казн. зак. стр. 575 у вези са стр. 541—543.

На жалост Ценић се није упустио у критиковање ове одредбе, већ у једно кратко објашњење, те је тако ова аномалија у нашем казн. зак. остала неопажена.

Немачки кривични законик у § 227⁹ донео је до душе сличну одредбу овој, коју смо сада претресали, нешто рационалније, али ипак не потпуно целисходно.

Најбоље је овакве случајеве схватио проф. *Штос* у своме пројекту швајцар. крив. зак. Он о томе у одељку, који говори о повредама, није донео никакве нарочите одредбе, што значи, да је оставио суду, да овакве случајеве расправи по општим одредбама о саучешћу.

О одредби § 182-а, која говори о договорном злостављању, па услед злоставе наступи смрт или тежа телесна повреда, и ако то није уговорено, — можемо рећи, да је она с обзиром на §§ 160 и 175-а, на које се и сама ова одредба позива, могла сасвим изостати.

VII

Да пређемо сада на разматрање одредаба, које се тичу *повреда из нехата или непажње*.

Према првом одељку § 180 казн. зак. ко другог из нехата или непажње рани или му здравље повреди, казни се затвором до једне године, или новчано до сто талира.

Да се за сада задржимо само на овом првом одељку одредбе.

Према овој одредби казни се сваки, који некога из нехата рани „или му здравље повреди“, дакле изилази, да се по овој одредби казни и лекар, који услед непажње чије здравље повреди.

И ако то у поменутој одредби није изреком казано, ипак би се такав случај морао подвести под ову одредбу, јер је ова одредба генералне природе и односи се на све повреде здравља из нехата. Ово мишљење заступа и Ценић у своме коментару на стр. 574.

Но друго је питање сада: да ли је ову одредбу требало распрострети на све повреде из нехата?

Ми држимо да није требало, јер онај, који је по своме позиву дужан да у своме послу и раду обрати што већу пажњу, и у чију се способност и спрему други поуздају, на

⁹ Strafgesetzbuch f. d. d. Reich § 227.

он својим нехатом нанесе штете чијем здрављу — тај треба у сваком случају да је одговорнији, но други људи, те га треба за нехат и строже казнити.

И када је наш законодавац у § 184 каз. зак. одредио новчану казну до 200 талира за лекара, који би у случају велике нужде и опасности отказао своју помоћ на позив, онда је тим пре требало нарочито предвидети случај, кад лекар, коме се неко повери, овога пренебрегне или му у опште из нехата здравље повреди, те одредити строжу казну.

Немачки кривични законик у II одељку § 230 одређује строжу казну за повреду из нехата, ако је учине лица, која су по своме „звању, позиву и занату дужна да обрађају нарочиту пажњу.“

Овакве се одредбе налазе и у другим модерним законодавствима, и ми налазимо, да су оне не само оправдане, већ и неопходно потребне.

Са нехатом не треба идентификовати незнање и неспособност, услед које нечије здравље буде повређено. О томе нека законодавства прописују нарочите одредбе. И у нашем каз. зак. постоји слична одредба (§ 183 к. зак.), али се она не односи на дипломиране лекаре. Но о томе ћемо доцније нарочито говорити, а сада да се вратимо поново одредби § 180.

Ми ћемо у доцнијем претресању питања о лакој и тешкој повреди изложити и мишљење: у коме случају треба лекар да одговара за своју непажњу и нехат, јер налазимо, да од оваког нехата прети велика опасност по човечије здравље и живот. А сада је на реду да коју речемо и о II одељку § 180 к. зак.

Овај одељак гласи:

„Исто тако да се казни и онај, који би вредносног дивљег звера непредострожно држао, или кућевну животињу, која уједа, боду или ногом бије, са нужном предострожношћу не би чувао, па би она чрез то кога опасно или смртоносно повредила.“

И Ценић у своме коментару на стр. 574 замера, што је у овај одељак унесена једна одредба, која по својој природи спада у ред истуца. Ми од своје стране имамо само то да додамо, да је ова замерка, учињена још пре 40 година, сасвим оправдана. И данашња модерна законодавства увршћују ову кривицу у ред истуца. Одговорност сопственика опасних животиња свакојако мора постојати, али се та одговорност

не сме нипошто изједначити с одговорношћу лица, које сâмо услед свога нехата некога повреди. У овом последњем случају нехат је много тежи и грубљи и лакше се да избећи од нехата у чувању дивљих зверова и опасних животиња. Код повреда нанесених од стране животиња, услед нехата њихових господара, поглавиту улогу игра накнада штете, коју господар мора платити повређеноме, и коју предвиђа и наш грађ. зак. у § 815. А кривична одговорност у овоме случају мора се ограничити на мању меру. Овако схватају ову одговорност и модерна законодавства, као што већ горе поменуемо и прописују првенствено новчану казну.

Сада је на реду одредба § 183 к. зак. и ако је она требала доћи одмах после одредбе § 180, као год и одредба § 184 к. зак. јер су ове одредбе у тесној међусобној вези.

§ 183 каз. зак. гласи овако: „Ко без прописно доказане способности или у опште без дозвољења, или почем му је од надлежне власти лечење забрањено, — спољне или унутрашње болести за награду лечи, или бабичи, да се казни у новцу до педесет талира или затвором до шест месеци, ако чрез то болесник умре или буде телесно или душевно повређен“.

„Исто тако да се казни и онај ком је дозвољена нека струка лечења, ако границу прекорачи и онога се прими, што у круг његовог знања и практике не спада, па горња слества наступе“.

И у првом и у другом одељку ове одредбе претпостављају се лица, која нису дипломисани лекари, па као лица без способности, утврђене школском дипломом, лече. Одредба тражи да та лица лече за награду, и ако у таквом случају болесник умре или буде телесно или душевно повређен, казни се дотични до 50 талира или затвором до 6 месеци.

Ако, дакле, ко год без награде лечи, онда га не постиже никаква казна.

У нас је овај начин лечења веома раширен, а нарочито по селима, разуме се, на штету општега здравља. Када је овај каз. законик писан, била је у земљи велика оскудица у лекарима, те с тога и није чудо, што је одређена доста блага казна.

Други одељак односи се на лица, којима је нека струка лечења дозвољена, као стари хирурзи, они, који намештају сломијене руке, ноге итд.

Целокупна ова одредба, оваква каква је, требала би да буде измењена. Данас имамо доста довољан број лекара, те би све оне, који без доказане способности лече, и то за награду, требало подвргнути много строжој казни. А људима без стручне школске спреме треба у опште забранити лечење, а не давати им неке дозволе, на ма за коју врсту лечења то било.

Шта више и у случају лечења без награде, требало би ова неспособна и нестручна лица казнити строжом казном у случају смрти и тешке повреде. Живот и здравље човечје су толико драгоцени, да се и мало строжа мера мора одобрити, а нарочито у нас, где свет још није дошао до свести, да му у случају болести може једино лекар помоћи.

Што се тиче саме примене казне по одредби § 183. ми смо мишљења, да се она има применити кад год као последица наступи смрт, тешка или и лака повреда тела. У тексту ове одредбе стоји: „ако чрез то болесник умре или буде телесно или душевно повређен“. Не тражи се, дакле, изречно тешка телесна повреда.

Погрешно је, према овоме, мишљење Ценића у његовом коментару на стр. 578. да мора бити као последица тешка телесна повреда, а да се иначе има применити § 334 а. казн. зак. По овој одредби казни се од једног до десет дана затвора онај, коме је од полиц. власти забрањено лечење, ако спољне или унутрашње болести ипак лечи. Казни се, дакле, сам факт недозвољеног лечења, без обзира на последице, те се с тога и сматра као иступно дело. А чим услед таквог лечења наступи као последица ма и лака повреда тела мора се применити § 183 казн. зак.

У § 184 к. зак. предвиђена је новчана казна до две стотине талира за лекара, који би у случају велике нужде и опасности био позван, па би без довољног узрока отказао своју помоћ.

Законодавац не тражи да су наступиле и зле последице, услед отказа помоћи од стране лекара. Могао је у место позватог лекара доћи одмах други који и указати помоћ, те спречити зле последице. Казни се само отказивање помоћи лекарске, а то је оправдано, када се има на уму важност лекарског позива.

Но ми држимо, да је ова одредба доста непотпуна. Требало би додати један одељак и предвидети и зле последице,

те према њима одредити казну с обзиром на тежину последица, које наступе услед отказа помоћи од стране позватог лекара.

Најзад, остаје нам још да проговоримо и о одредби § 185 казненог законика, која гласи:

„Зидари и дунђери, који при подизању каквих здања или грађевина противу признатих правила зидања и грађевина таково што начине и построје, да отуда какова опасност за људе произиђе, да се казне у новцу од педесет до три стотине талира, или затвором од једног до шест месеци.“

„У повтореном случају може им се забранити самостално упражњавање њиховог заната или художества за неко време ил за свагда.“

Код ове одредбе имали би ово да приметимо.

Израз „зидари и дунђери“ веома је неподесан, те је то и Ценићу дало повода, да у своме коментару на стр. 579 објасни, да се под зидарима и дунђерима разуму у опште сви они, који су каквом грађевином управљали. Данас су ови изрази још неподеснији, јер се данас многи баве зидањем грађевина и предузимају овакве послове, ма да они не припадају еснафу мајсторском.

Сем тога, није се морала писати нарочита одредба о овоме, већ је требало по примеру немачког крив. законика ову одредбу генерализати и унети у одредбу, која говори о повредама из нехата. Тако је немачки крив. зак. у II одељку § 230 предвидео све случајеве, гди ко нанесе некоме повреду из нехата, а по своме звању, позиву или занату, био је нарочито дужан да буде пажљив.¹⁰

VIII

Са овим би у главном завршили своја посматрања одредаба, које се односе на повреде тела у опште. Но како су кривице овога рода у нас и многобројне и од веома велике важности, јер се тичу интегритета тела и здравља човечијег, то налазимо за потребно, да изнесемо и своје мишљење: како би требало реформисати XIX. главу нашег казн. законика, те

¹⁰ Strafgesetzbuch f. d. deutsche Reich, § 230 II Ab.: „War der Thäter zu der Aufmerksamkeit, welche er aus den Augen setzte, vermöge seines Amtes, Berufes oder Gewerbes besonders verpflichtet, so kann die Strafe auf drei Jahre Gefängnis erhöht werden.“

да наше одредбе одговоре захтевима модерне теорије и кривичног законодавства.

Пре свега држимо, да подела повреда на лаке и тешке није довољна, јер се она до сада чинила с обзиром на време боловања, или неспособност за рад, или на трајну неспособност за рад и осакаћење.

Већ и с обзиром на то, што наш казн. зак. у § 177. квалификује као тешку сваку повреду тела, од које је повређени најмање месец дана био неспособан за свој посао и што према природи повреде оставља судији на оцену: хоће ли дело квалификовати као преступно или злочино, — држимо, да је оваква подела телесних повреда неподесна. Судији је остављено не само да се креће између минимума и максимума једне врсте казне, већ да дело, према своме нахођењу оквалификује као преступно или злочино. Оставити судијама овако пространо поље за критеријум у погледу природе повреда веома је непрактично, јер се врло лако може десити, да један суд повреду, од које је неко боловао и неспособан за свој посао био два месеца или и три, квалификује као преступно дело и осуди оптуженога на затвор, а други суд, у истоветном случају, да квалификује такву повреду као злочино дело и осуди дотичнога на робију.

А како су код телесних повреда и иначе могуће различите нијансе у последицама, то је услед тога потребно, да и законодавац одвоји по категоријама кривице и да их по њиховој тежини квалификује.

Ми држимо, да је повреда телесних повреда на *лаке*, *тежје* и *тешке* понајбоља и понајподеснија.

Као лака повреда могла би се сматрати она, услед које повређени остане неспособан за свој посао привремено, без икаквих других рђавих последица. Казна би могла остати, као и до сада до две године дана затвора.

У ред тежих повреда требало би уврстити све повреде, које као последицу повлаче за собом сталну поремећеност функције извесних органа, но без сталне неспособности за рад, на пр. неко остане мало наглув, или му ослаби вид, или се повређеноме избије неколико зуба, те није у стању љуцки да жваће; сем тога, ако је повређеноме услед повреде претила опасност по живот.

Казна за повреде ове природе требала би да буде затвор са минимумом од шест месеци, па до највеће мере затвора, а то је пет година.

Ако би ко год учинио замерку, да би предложене казне за лаку и тежу повреду биле одвећ мале, онда би та замерка била неоправдана. Код повреда се никада не претпоставља намера за какво теже дело, већ намера да се ко год злостави или да му се каква повреда или бол нанесе. Према томе, упоређујући кривице ове врсте са кривицама осталих родова, ове се кривице, изузев сталне неспособности и осакаћења, не могу никако уврстити у ред злочиних дела. И када би се судови увек рационално кретали у границама законом одређеног минимума и максимума, тада не би нико могао предложену меру казне обележити као недовољну реакцију од стране државе према преступнику.

Најзад, у ред тешких телесних повреда имале би се уврстити све повреде тела, из којих произилази стална неспособност за рад, губитак једнога органа или дела телесног, услед кога повређени остаје унакажен или стално неспособан за свој рад, или потпуни губитак вида, слуха, говора, или буде стално душевно поремећен.

Казна би у овом случају требала да буде робија са максимумом до десет година.

Оваква подела телесних повреда одговарала би много више и самој природи ових кривица и њиховим разноврсним последицама, а и казна би се тада много рационалније могла примењивати.

Ову поделу повреда на три врсте почињу већ усвајати и модерна законодавства.

Тако на пр. познати Штосов пројекат швајцарског крив. зак. усвојио је такође ову поделу. У чл. 62. говори се о лаким, у чл. 63. о тешким, а у чл. 64. о врло тешким повредама тела.

Од позитивних крив. зак. можемо навести као пример бугарски, који је такође усвојио тројаку поделу телесних повреда. Чл. 263. бугар. крив. зак. побраја све повреде, које се имају сматрати као тешке. У чл. 264. истог зак. побројане су повреде тела, које за собом повлаче блажу казну од тешких, а строжу од лаких повреда тела. Ове повреде, које се састоје у ослабљењу извесних функција појединих органа

нашега тела, нису нарочито оквалификоване, али се с обзиром на последњи став чл. 266 могу назвати *знатније повреде*.

И најзад у чл. 265. говори се о лаким повредама тела, у које законодавац увршћује нарушење здравља, изузев случајева наведених у чл. 263. и 264. и проузроковање болова или какве болести.

Карактеристично је да бугарски крив. законик није ставио у зависност квалификацију повреде тела од времена боловања, јер у лаке повреде тела спадају све повреде, без обзира на трајање болести, ако само повреда није била *опасна по живот*, или није ослабљена функција кога органа телесног, или да најзад рана не допире до дупље лобањине, грудног коша или трбушне дупље.

Повреде *тешке* и *знатније* побројане су доста исцрпно у чл. 263. и 264. али налазимо ипак да је повреде, као што су: *унакажење тела* и *стално опасно поремећење здравља* требало уврстити у повреде тешке природе, које се робијом казне, а међутим оне су увршћеве у повреде из чл. 264. за које може бити максимална казна до три године заточења.*

Иначе сматрамо као врло умесну и рационалну поделу повреда тела на три разне врсте.

У чл. 266. одређено је поштрење казни за све врсте телесних повреда, ако су учињене према овим лицима:

1) према поглавару или дипломатском заступнику стране државе;

2) према свештенику приликом чинодејства и при верским обредима;

3) према органима јавних и општинских власти за време или поводом вршења њихове званичне дужности;

4) према матери или брачноме оцу, или и према ванбрачном оцу, коме је учинилац дела обавезан за васпитање и издржавање;

5) ако је повреда нанета нарочитим мучењем;

6) наспрам трудне жене, са раним порођајем;

7) услед које смрт произиђе;

8) при вршењу служб. дужности; и

9) помоћу отрова.

* Заточење по бугар. крив. зак. почиње од једног дана а може трајати до три године. — Затвор пак почиње од 1 дана па до 3 месеца.

Сличне одредбе налазе се и у аустријском крив. законнику и ми не би имали шта да наведемо противу оваквог поштравања казни. Једино, што имамо да приметимо, то би се односило на тач. 6., 7. и 9. Ми смо на своме месту изнели разлоге, са којих би ове одредбе требало елиминисати од одредаба, које говоре о повреди тела, те и сада при томе остајемо.

Међутим и сада напомињемо, да би и лаке повреде тела, нанесене оружјем требало казнити са извесним поштрењем, због опасности, која отуда прети повређеноме.

Што се тиче одредаба §§ 178., 179. а, 182. и 183. ми смо на своме месту о њима казали своје мишљење и да не би пали у грешку понављања једних и истих мисли, ми само додајемо, да би при реформисању главе, која говори о повредама, требало избећи оне махне, које смо код ових одредаба изнели.

IX

Говорећи о одредбама, које се тичу повреда тела из нехата, поред до сада реченога код дотичних одредаба, на овоме месту желимо да истакнемо важност нормирања кривичне одговорности лекара, када они из нехата повреде чије тело или здравље.

Приватно право поставило је начело, да онај, који својим нехатом нанесе коме штету, одговара овоме за исту и да је дужан накнадити је. И грађански законик поставио је о томе нарочите одредбе.

На први мах могло би изгледати, да је материјална одговорност довољна гаранција и противу повреда тела из нехата, јер се код ових нарочито мотри на штету, коју је повређени претрпео услед повреде. Али када се ствар промотри и са друге тачке гледишта; онда се лако долази до уверења, да се, поред материјалне, мора у начелу признати и кривична одговорност, која, према конкретном случају, треба и може да достигне доста велику меру.

Код нехата претпоставља се таква радња, из које произилазе зле последице, без намере онога, који је радњу предузео, но које су се могле избећи, да је кулпозна радња предузета била са оном пажњом и смотреношћу, са којом се такве радње обично врше.

— Сваки човек, без разлике, има право на интегритет свога тела и здравља, и који му то његово право наруши, било

намерно, било нехотице, мора бити кривично одговоран за такву повреду.

Познато је да и нехат није увек подједнак, а исто тако, да ни последице нехата нису увек истоветне. Услед тога и законодавац увек оставља суду, да се креће између минимума и максимума казне, која је за повреду из нехата одређена.

Али има повреда из нехата, које треба нарочито издвојити од обичних нехатних повреда, и противу њих реагирати строжим казнама. У повреде те врсте долазе на првом месту повреде, које произиђу услед нехата лекара, приликом указивања његове помоћи.

Лекару поверавамо своја најдрагоценија блага: живот и здравље. Према томе јасно је, да и његова одговорност не може бити незнатна, ако његовом непажњом изгубимо било једно или друго.

Али пошто лекарска наука заузима једно пространо поље, и пошто и у њој владају у многим питањима контраверзе то настаје питање: у којим случајевима и под којим условима треба лекар за свој нехат да одговара?

Ето, то је, по нашем мишљењу важно питање, и ми ћемо се потрудити, да га на овоме месту расправимо.

Повреде тела или нарушавања здравља човечјег од стране лекара приликом указивања њихове помоћи, могу се догодити на два начина: приликом вршења хируршких операција и давањем лекова код унутрашњих болести.

Повреде услед вршења хируршких операција дешавају се понајчешће, те ћемо с тога њима посветити коју реч више.

Између осталог водила се научна полемика и о томе: да ли се повреде, нанете хируршком операцијом, имају у опште сматрати као повреде, када се оне предузимају у циљу лечења и оздрављења болесниковог?

Професор *Штос* (на бечком универзитету) писао је неколико расправа о овоме питању, од којих помињемо: „Operativer Eingriff und Körperverletzung,¹¹ и „Ist der ärztliche Zweck das gewohnheitsrechtliche Fundament zum ärztlichen Eingriff?“¹² Доводећи у везу хируршке операције са случајевима, које законодавац изузетно ослобођава казне и ако су

дотичне радње по себи противуправне природе, као што су: одбрана у нужди, нужда и радње по службеној дужности, Штос ипак чини разлику између операција и ових других случајева. Штос налази, да је разлика у томе, што се код одбране у нужди или нужде напада нечије добро, да би се сачувала добра других, а операција се предузима ради добра онога лица, на коме се она врши.

И ако овде главна идеја изгледа да је добро погођена, ипак се у овоме погледу морамо сложити са мишљењем проф. Фингера (прашки универзитет), који ову Штосову забуну или пометњу у изразу критикује.¹³

Ми не знамо управо у чему би се овде могла правити разлика у самој суштини ствари. У сваком случају жртвује се једно добро, да би се сачувало неко друго. Код операција жртвује се на пр. један орган тела, да би се сачувао од пропасти сав остали организам, тј. да би се спасао живот. Или, жртвује се дете при порођају, да би се сачувао живот матере.

Као год што би на пр. повреда некога или убиство, као забрањена радња били кажњиви, а у случају нужне одбране нису, исто тако и уништење плода у утроби матере или уништење извесног органа на нечијем телу, били би кажњиви, када не би били извршни од стране лекара и у циљу спаса дотичне особе.

Целокупна полемика око овог питања може се свести на фину правничку дијалектику, али она нема правог практичког значаја.

Са објективног гледишта између повреде и повреде не може бити никакве разлике, а са субјективног разлика је у намери онога, који је врши. Лекар, који предузима операцију, врши је по правилу једино у циљу да помогне болеснику. На пр. код ампутације руке или ноге чини то у циљу, да би спасао живот болеснику. Намера, да је лекар ишао на то, да болесника унакази или осакати, не може се претпостављати, већ би се морала нарочито доказивати.

Остаје, дакле, једино од важности питање: да ли је дотична операција била заиста преко потребна ради оздрављења или одржања болесника у животу, и ако операција

¹¹ Zeitschrift für Schweizer Strafrecht VI Jahrgang стр. 53—61.

¹² Z. f. Schweizer Strafrecht VII Jahrgang стр. 192—198.

¹³ Chirurgische Operation und ärztl. Behandlung. Zeitschr. f. d. ges. Strafrechtswissenschaft, Bd. XX стр. 12—22.

буде имала рђавих последица, да ли се оне могу приписати у кривицу самоме лекару?

По правилу узима се, да је свака радња лекарева дозвољена, којим се иде на оздрављење или побољшање болесника. Ово мишљење заступа и проф. Штос. Али настаје питање: како ће се у конкретном случају оценити, да ли је дотична радња лекарева заиста била умесна и је ли она могла допринети оздрављењу болесника, или „послужити добру“ (zum Wohle dienen), као што се Штос изражава.

Критеријум за ово мора се у сваком случају оставити лекарима. Кад год се појави случај, да неко услед операције буде осакаћен или умре, у таквом случају треба увек тражити мишљење од стране санитет. Савета: да ли је операција била заиста потребна, или је се оздрављење могло и без ње постићи, као и да ли је она предузета на начин, како је то модерна наука утврдила?

Често се пута може десити, да лекар, који врши операцију не предузме поједине радње онако, како је то савремена наука утврдила, или пропусти што год учинити, што је неопходно потребно било, те да се избегне каква опасност по болесника. На пр. лекар не прегледа добро болесника и не испита да ли му је срце здраво, те да на тај начин дође до уверења, да ли болесник може без опасности по живот издржати наркозу. Ако болесник умре у наркози за време операције, а докаже се, да је лекар пропустио да прегледа функцију срца, он ће свакако бити одговоран за нехат.

При расправљању питања о кривичној одговорности лекара код повреда нанетих услед извршене операције, истиче се као врло интересантно и важно питање: хоће ли лекар бити кривично одговоран и онда, ако над болесником предузме операцију на начин, који до сада није опробан?

Ово питање сматра се као спорно. Лекар, који предузима овакву операцију, врши је с намером, да болеснику помогне. И када он од своје стране учини све, што је по његовом мишљењу потребно, те да операција буде успешна, изгледа, да ту не може бити кривичне одговорности, јер су и зла намера и нехат искључени. И ако би и у овом случају усвојили мишљење Штосово, који тражи да радња лекарева може послужити добру болесника — „zum Wohle dienen“ — онда би лекар требао да буде ослобођен сваке одговорности.

Али када се с друге стране има на уму, да болесниковом добру или оздрављењу може допринети само таква операција, односно такав начин операције, који је искуством и науком већ утврђен као спасоносан, онда се субјективно мишљење дотичног лекара не може сматрати као меродавно, и таква радња, која није основана на већ стеченом искуству, мора се означити као нехатна. Ово мишљење дели и проф. Фингер у већ поменутој расправи на стр. 30.

У вези са овим питањем стоји и питање: хоће ли бити кривичне одговорности до лекара, који би на здравом човеку, ради научног експеримента, предузео какву операцију, услед које би овај био повређен, и ако је то учинио по пристанку дотичнога?

Што се тиче намерних повреда, ту не може бити никакве сумње о одговорности, јер је наука поставила као начело, да се никоме ни са његовим пристанком не сме никакво зло нанети које кривични законик као такво предвиђа. Остаје само да се одговори на питање: хоће ли се у оваквом случају и нехат казнити?

На ово питање може се правилно одговорити само тада, ако се има на уму, да је нехат такође кажњив у свима случајевима, у којима је то закон предвидео. Повреде из нехата казни крив. законик, те према томе и у случају, који ми сада расправљамо, мора се нехат казнити, кад год се као последица појави тешка повреда, па разуме се и смрт. Само у случају лаке повреде не би могло бити кривичне одговорности, пошто се она казни само по тужби приватног тужиоца, односно повређенога.

Сва ова начела, изложена о кривичној одговорности лекара за повреде нанете приликом хируршких операција, вреде и за повреде произведене код болесника интерним лечењем и давањем лекова. И у овим се случајевима мора тачно утврдити, да ли је лекар употребио све оно и у оним границама, које савремена наука као правило поставља. Сваки нехат и експеримент мора се као нехат казнити. Односно пристанка болесниковог на експеримент вреди исто, што смо и раније о томе навели.

Претресајући питање о кривичној одговорности лекара приликом указивања њихове помоћи, изложили смо своје мишљење само односно њихове одговорности, која потиче услед нехата. Но како се може десити да лекар и услед

свога незнања нанесе коме повреду тела, или му оштети здравље, или шта више лиши га и живота, те је потребно, да се мало и овим питањем позабавимо.

Нисмо вољни да верујемо, да се овакви случајеви често догађају, али они се ипак дешавају и могу се десити, те је с тога дужност позитивног законодавства, да и такав случај предвиди и да га законом регулише.

С теоријског гледишта о овом би се питању имало ово рећи. И ако је у начелу веома незгодно доводити у сумњу знање и способност лица, која су школском спремом и на законити начин доказали, да имају спреме за свој позив, ипак се ова одговорност у погледу недовољне спреме и незнања мора начелно одобрити и признати. Лекарски позив је један од најважнијих и најсветијих. Лекару поверавамо здравље, па и свој живот, дакле, своје најдрагоценије благо. А када се има на уму, да лекарска наука у опште, а нарочито поједине њене гране напредују и да се начин лечења појединих болести у току година може потпуно изменути, онда није никакво чудо, да лекар, који не прати довољно напредак науке, може у дотичном случају показати своје незнање и неспособност. Нека овако што буде и редак случај, он се ипак дешава и може десити, те га с тога треба и законом предвидети и регулисати.

У самој ствари и овде постоји нехат од стране лекара, који се састоји у томе, што је пропустио да прати развој и напредак науке, коју он има да примењује, а од чије правилне примене зависи и сам живот његових пацијената. Сва је разлика у томе, што је овакав нехат много грубљи од обичне непажње приликом лечења. С тога и казна треба да је строжа, но код обичног нехата, а поред тога треба дотичноме забранити и праксу за извесно време.

Већина законодавстава нису нарочито предвидела одговорност лекара при повредама услед неспособности или незнања, остављајући без сумње, да се овакви случајеви расправљају по општем правилу о нехату. Но ми, са горе наведених разлога, сматрамо такве мере као недовољне. С тога нека законодавства истичу ову одговорност нарочито.

Од старијих законодавстава помињемо аустријско.

Аустријски крив. зак. у § 356 предвидео је ову кривицу на тај начин, што ако услед незнања лекарског наступи код дотичнога тешка телесна повреда, кривица се има

сматрати као иступно дело, а ако наступи смрт, онда као преступ. У првом случају казна је затвор од 1—6 месеци, а у другом строги затвор од 6 месеци до године дана (в. § 335 аустр. крив. зак.). А у сваком случају изриче се, као споредна казна, забрана вршења праксе све дотле, докле лекар на новом испиту не буде доказао, да је се накнадно оспособио у ономе, што му је недостајало.

У § 357 аустр. крив. зак. прописује се иста казна за хирурге, који би својом невештом операцијом нанели коме тешку повреду, или би отуда смрт произишла.

Као што се из ових одредаба види, аустријски законодавац полаже највише вредност на казну забрањивања праксе. Време ове забране није опредељено, већ се тражи накнадни испит и то из оне гране науке у којој је дотични лекар показао своје незнање.

Од новијих законодавстава налази се слична одредба у чл. 270 бугарског кривич. законика. Но овој законској одредби, која се распростире на све позиве и занимања, лекар, који својим незнањем нанесе повреду тела, приликом лечења, казни се и то: од 1 месеца па до године дана заточења и новчано до 2000 лева. У поновљеном случају може се кривцу забранити привремено вршење његовог позива или рада, а може се наредити и публиковање пресуде.

Разлика између ове одредбе и одредбе аустр. кривич. законика састоји се у главном у томе, што бугарски кривични законик забрањује осуђеноме лекару вршење праксе на извесно време, које суд буде одредио, а поновно предузимање праксе није условно никаквим накнадним испитом.

Када упоредимо ове две одредбе — аустријског и бугарског кривич. законика — ми долазимо до закључка, да је одредба аустријског крив. законика, и ако много старијег порекла, рационалнија. Јер, када се већ усвоји принцип, да лекару, који документује очито своје незнање у своме практичном раду, треба забранити практиковање, онда је у интересу општег здравља и безбедности грађана од незнања лекарског куд и камо боље подвргнути лекара из дотичне гране науке поновном испиту пред нарочитом комисијом, но оставити суду да од прилике изрече забрану праксе. Гарантију, да је се лекар поново оспособио, може дати испит, а не време за које је лекару забрањено практиковање. Ако лекар не употреби време, за које не врши праксу, на своје

усавршавање, онда се забраном праксе, па ма то било и на дуже време, није ништа добило, но на против може се лекар за то време још више напустити и онеспособити.

С тога држимо, да би се у погледу казне забрањивања праксе могли угледати на аустр. крив. законик, а у погледу главне казне требало би, према природи повреде одредити казну затвора до три године, а у случају, када услед незнања лекаревог наступи смрт, онда затвор до 5 година.

Одредба ова могла би бити генералне природе, тј. могла би се распрострети на све врсте позива и занимања, јер се друштво мора заштитити од погрешака и незнања, којима се може нахудити здрављу или одузети живот, па ма од кога то долазило.

У одредбу, која говори о нехату у опште, треба унети и одељак, који би се односио на повреде из незнања, јер у ствари и ове потичу из нехата, само што је ово нехат грубље природе. Овако је учинио и бугареки законодавац.

X

Из свега до сада наведенога изилази ово: 1) Одговорност лекара за нехат, приликом указивања помоћи болеснику, ма у ком виду, мора се поставити као начело и та се одговорност мора нарочито предвидети у крив. законик. 2) Ова одговорност мора се увек оснивати на мишљењу Санитетског Савета, који би у сваком конкретном случају давао своје мишљење о начину лечења од стране одговорног лекара. 3) Максимум казне морао би бити много већи, но што је то сада одређено § 180 казн. зак., који говори о повредама из нехата у опште. 4) С обзиром на важност лекарског занимања и на тешке последице, које услед нехата могу произићи, требало би у одредбу, којом би се одредила казна за повреду из нехата од стране лекара, унети и такву одредбу да се ономе, који за нехат буде два пута кажњен може забранити пракса све дотле, док нарочитим испитом не би доказао, да је се у дотичној грани науке поново оспособио.

Овим досадањим излагањем држимо да смо исцрпели све оно, што је потребно било рећи о одредбама нашег казн. зак., које говоре о повреди тела. Овај деликт сачињава у

криминалитету свих држава један огроман проценат, а у нас нарочито.

Реформом XIX. главе казн. зак. предложеном од наше стране постигао би се несумњиво овај резултат.

1) Повреде тела биле би рационалније категорисане, јер би подела телесних повреда на три врсте много више одговарала самој природи ових кривица, које по својим последицама дају необичне варијације.

2) Судови би, на основу овакве поделе телесних повреда, имали могућности да изричу рационалније казне и да се правилније крећу између минимума и максимума.

3) Из главе о повреди тела биле би елиминисане одредбе, којима тамо није место, што смо на своме месту објаснили.

4) Повреде из нехата биле би такође рационалније регулисане, јер би се правила разлика између обичних повреда из нехата и повреда, које својим нехатом произведу различна стручна лица, на чије се знање и стручност људи ослањају, те им отуда долази у опасност живот и здравље.

Реформа казн. зак. је у изгледу, јер је постављена и комисија, којој је тај рад поверен. Ма да имамо доста вере у ревност, коју ће комисија уложити у овај посао, ми смо тврдо уверени, да ће овај рад годинама трајати. Посао ове врсте је огроман и његове тешкоће се истичу обично тек тада, када се озбиљно уђе у израду појединих одељака. Довести све одредбе једног законика у једну органску целину, то је посао, који тражи дугогодишњи и трудан рад.

С тога држимо, да би предлог за реформу XIX. гл. к. зак. требало прихватити сада и овај рад поверити једној омањој комисији. Овим би се у неколико олакшао рад и комисији, која се има да бави реформом целокупног кривич. законика. А цео овај садањи рад нити би био тако велики ни скупocen. Са мало труда и доста добре воље и способности ова би се мала реформа дала брзо извести.

